

Eski Uygurca Xuanzang Biyografisinin II. Bölümündeki Çince Alıntılar

Mehmet Ölmez*
(İstanbul)

Özet: Eski Türkçede, özellikle Eski Uygurcada önemli miktarda Çince alıntı vardır. Eski Türk yazıtlarındaki Çince kelimelerle İslamiyet sonrası Orta Asya Türkçesindeki Çince kelimelerin geliş yolları ve ses yapıları farklıdır. Eski Uygurcadaki kelimeler esasen Tang döneminin Çincesi ile alakalıdır. Özellikle Budist Uygur metinlerinde karşımıza çıkan Çince kelimeler için çok yönlü kaynaklardan Tibetçe, Korece, Japonca ve Vietnamcadan yararlanmak gerekir. Tabii Çincenin değişik dönemleri ve lehçeleri ile ilgili çalışmalar da bu açıdan çok önemlidir. Çinceden Eski Uygurcaya 11. yüzyılın ilk yarısında çevrilen Xuanzang Biyografisi'nde bir hayli Çince kelime karşımıza çıkar. Aşağıdaki listede, biyografinin II. bölümünde karşımıza çıkan kelimeler ele alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Eski Uygurca, Çince alıntılar, Tang dönemi Çincesi.

Abstract: Old Turkic, especially Old Uyghur, has a substantial number of loanwords from Chinese. Chinese loanwords in the Old Turkic inscriptions are different from those in the Central Asian Turkic languages of the Islamic era in terms of importation methods and phonetic structure. The loanwords in Old Uyghur are basically related to Chinese in Tang Dynasty. Thus, it is essential to study with multiple sources and to make use of different languages such as Tibetan, Korean, Japanese and Vietnamese for the Chinese words in Buddhist Uyghur texts. Additionally, the works on the different periods and dialects of Chinese are also important in this regard. There are many Chinese words in Xuanzang Biography which is translated into Old Uyghur from Chinese in the 11th century. The list below includes the Chinese words in the second chapter of the biography

Key Words: Old Uighur, Chinese loanwords, Chinese from Tang period.

* Yıldız Teknik Üniversitesi, olmez.mehmet@gmail.com.

1. Eski Türkçedeki Çince kelimeler J. Klaproth'un 1920'deki çalışmasından bu yana, yaklaşık 200 yıldan beri ilgi çekici bir alan olmuştur. Konuyla ilgili ilk ayrıntılı çalışma, D. Sinor'un çalışmasıdır. Sinor'dan sonra toplu ilk çalışma ise Csongor'un yayınlarıdır. Daha sonraki yıllarda K. Barat ve M. Shōgaito'nun çalışmalarında daha çok malzeme kullanılmıştır. M. Shōgaito'nun incelemeleri çok yönlü olup bugüne kadar yapılan çalışmalar arasında en ayrıntılı olanlarıdır. Konuyla ilgili en çok çalışma da yine M. Shogaitō'ya aittir. Eski Uygurca Xuanzang Biyografisi bize bu konuda en çok malzeme veren çeviriler arasındadır. Bu sebeple de VII, VIII ve III. bölümlerdeki Çince alıntıları, sırasıyla 1994, 1996 ve 2002'de yayımlamıştım. Burada II. bölümden günümüze ulaşan az sayıda fragmanda yer alan Çince kelimeler ele alınmaktadır. Gelecek yazılarımda IV-VI ve IX-X. bölümlerde karşılaşılan Çince kelimelerle biyografide geçen Çince kelimelerin toplu listesini tamamlayacağım.

2. Eski Uygurca Xuanzang Biyografisi'nin II. bölümündeki Çinceler: Öncelikle bu bölümden geriye elimize çok az fragman kaldığını belirtmek gerekir. I. bölümden geriye bugün neredeyse hiç bir şey kalmamıştır (Bu konuda bk. Ablet Semet). II. bölüme ait fragmanlar ilk kez P. Zieme tarafından yayımlanmıştır (Zieme 1990). Bu fragmanlar, gerçekte yazmanın Pekin'de saklanan; ancak bir süre Berlin'de bulunan fragmanlarıdır. II. bölüme ait fragmanların Pekin'de korunan parçaları ise A. von Gabain'in transkripsiyonu ışığında tarafımdan yayımlanmıştı (Ölmez 2002b). Aşağıda her iki yayında, Zieme ve Ölmez yayınlarında karşılaşılan Çince sözcüklere yer verilmiştir.

3. Kısaltmalar

GSR	Karlgren 1957
Ht 170-183	P. Zieme 1990'a göredir.
HtPek 184-199	M. Ölmez 2002b'ye göredir.
K	Karlgren 1957, GSR
L. E.	Pulleyblank 1991'e göre "Late" ve "Early Chinese"
Sho.I	Shogaito 1986; bu yayına ait göndermelerde ilk ke-

	lime Çince kelimenin o döneme göre rekonstrüksiyonunu, ikinci kelime ise Uygurca dengini gösterir.
Sho.II	Shogaito 1995
Sho.III	Shogaito 1997
Sho.IV	Shogaito 2001
Z.	Zieme 1995
cf.	confer

4. Çince Kelimeler

bai	百 106.1	K 781 ^a ; L. pa:jk, E. pɛ:jk	Shô.I pak pɨɣ ¹³¹	<i>piɣ</i>	<i>piɣlun</i> 百論 HtPek 184 b 5 (11)
ben	本 75.1	K puən: ^{440 a} ; L. pun', E. pən'	Shô.I puən pɨn ¹³³ ; Shô.II pɨn / pɨn	<i>pwn</i> / <i>bun</i>	<i>bunkɨ</i> Ht 171 verso 26
bian	辯 160.14	K 219 ^e ; L pɸian, E. bian'	Shô.I ?	<i>bin</i>	<i>bin čin</i> 辯真 (論) HtPek 192 a 8 (123)
bo	博 24.10	K pāk ^{771 a} ; L./E. pak	Shô.I pāk pag ¹³¹	<i>bah</i>	<i>bahɨ</i> 博士 HtPek 190 a 8 (92), 191 a 5 (105)
di	弟 57.4	K d'iei: ^{591a} ; L. thiaj', E. dej'	Shô.I d'iei ti, te ¹⁴⁴ ; Sh. cf. 第 ti (ty)	<i>te</i>	<i>tet[se]</i> 弟子 HtPek 184 b 8 (14)
fo	佛 9.5	K b'iuət ⁵⁰⁰¹ ; L. fɸijyt/fɸut, E. but	Shô.I b'iuət, v'iuət fir, bur ¹³⁵ ; Shô.II, IV vyr / fir; Z.vyr / fir	<i>bur</i>	<i>burhan</i> 佛 HtPek 192 b 7 (129), 195 A 3 (145); <i>bursaŋ</i> 佛僧 HtPek 194 a 2 (133)
kan	龕	K ø, cf. 戡	Shô.?	<i>kam</i>	<i>kamtsi</i> 龕子 Ht

	212.6	kəm / k'əm ^{658q} ; L. k ^h am, E. k ^h əm/kham			181 verso 26
li	理 96.7	K 980a; L. li, E. li' /li'	Shô.I liəj li ¹⁴⁵	li	limen lun 理門 論 HtPek 186 a 4 (31)
long	龍 212.0	K liŋg / liwong ^{1193a} ; L. lywŋj, E. luawŋj	Shô.I lionj lüŋ ¹²⁵ , lüü, lü	luu	luu 龍 Ht 174 verso 24
lun	論 149.8	K liüen ^{470b} ; L. lun', E. lwən'	Shô.I luən lun, luän ¹³³	lun:	limen lun 理門 論 HtPek 186 a 4 (31)
men	門	K 441 ^a ; L. mun, E. mən	Shô.I muən mın, mun ¹³³	men	limen lun 理門 論 HtPek 186 a 4 (31)
san	三 1.2	K sâm ^{648a} ; L./E. sam	Shô.I sâm sam ¹³⁸ ; Shô.II, III, IV s'm / sam; Z.s'm / sam	sam	samtso 三藏 HtPek 185 a 5 (19), 192 a 6 (120)
seng	僧 9.12	K ø; L. səŋj, E. səŋ	Shô.I səŋ saŋ, soŋ ¹³² ; III synk / sıŋ	saŋ	bursaŋ 佛僧 HtPek 194 a 2 (133)
shi	士 33.0	K dz'i: ^{970a} ; L. şır, E. dzi'/dzi'	Shô.I dz'iə şı ¹⁴⁶	şı	bahşı 博士 HtPek 190 a 8 (92), 191 a 5 (105)
shi	事 6.7	K dz'i: ^{971a} ; L. şır', E. dzih	cf. 士 Shô.I dz'iəi şı ¹³¹	suk	sukşu 俗事 Ht 184 a 6 (4), 188 b 2 (65)
shi	石	K źiäk ^{795a} ; L.	Shô.I ziek	şig	şig 石 Ht 173

	112.0	şfiajk, E. dziajk	šig, šig ¹³¹		recto 27
su	俗 9.7	K ziwok ^{1220a} ; L. sfiywk, E. zuawk	Shô.I ø	şu	sukşu 俗事 Ht 184 a 6 (4), 188 b 2 (65)
zang	藏 140.14	K dz'ang ^{727g'} ; L. tsfiang', E. dzañh;	Shô.I dz'ang tso, so, tsang ¹²⁷	tso	samtso 三藏 HtPek 185 a 5 (19), 192 a 6 (120)
zhen	眞 (真) 109.5	K tšien ^{375 a} ; L. tšin, E. tšein	Shô.I tšien cin ¹³³ ; Sh. c'in (cyn)	čin	bin čin HtPek 192 a 8 (123) 辯真(論)
zhu	燭 86.13	K ^{129h} ; L. trfiyã', E. druã'; K tšiwok ^{1224e} ; L. tšywk, E. təuwk	Shô. I d'ok čog ¹²⁶	čog	čog 燭 HtPek 194 b 4 (131)
zi	子 39.0	K tsi: ^{964a} ; L. tsz', E. tsi'/tsi'	Shô.I tsiø tsi, si, tse, zi ¹⁴⁵	tse	kamtsi 龕子 Ht 181 verso 26; tet[se] 弟子 HtPek 184 b 8 (14)

5. Bazı Notlar

bunki: Kelimenin kökeni üzerine iki ayrı görüş vardır. İlki Orta Farsçadaki *pwn* “temel, esas” olduğu, diğeri ise Çince 本 *ben* “kök; temel” sözünden geldiğidir. Buna göre *bunki* sözü yayım sırasına göre açıklamaları ile beraber aşağıdaki çalışmalarda geçer:

1975: Ht X 795, *bunki* “sağlıklı” (AYS 598.17'deki *bınık-* “sağalmak” ile karşılaştırılır), ayrıntılar için krş. Ht X s. 103.

1980: BUİ II 286, *bunki* “ursprünglich” (*bunki kil-*); *bunki* < **bun+kı* < Orta Farsça *bwn* “temel, esas” (krş. AYS 598.17 *bınık-* < *bun+uk-*).

- 1990: Ht II, 171 verso 26, *bunki*: *bunki tä[g]* “wie vordem”, krş. Çin. 重 *chong* “tekrar, yine”, Zieme 1990, s. 88, s. 89.
- 2000: Ht X Barat X15b9, *bunki* (sözlük *bunuk* “brain”), Ht X yayını ile aynı metin.
- 2001: HT III 362, *bunki täg* “wie am Anfang, wie früher”, Çin. 如本 *ruben*, açıklama için bk. Ölmez/ Röhrborn s. 151.
- 2010: HT X 690, *bunki* (*bunki täg* “Normalzustand”, s. 137; “wie früher” s. 247); Mirsultan burada Clauson’un 1972’de önerdiği Orta Farsçaya ait *pwn* ile Choi 1988’de önerilen Çince 本 *ben* açıklamalarına yer verir. Ayrıntılar için bk. s. 246-247.
- 201?: HT V, 1195 *bun[kı]* “gewöhnlich” (*bunki ton* “gewöhnliche Kleidung”), T 249a03 如故 *rugū* Li Rongxi “as usual” s. 153.
- 201?: HT V, 1849 *bunki*, *bunki burhanlar* “früheren Buddhas” (Çince metinde bu kısım için birebir karşılık yer almaz).

Sonuç: Clauson’un önerdiği Orta Farsçaya ait şekille Tang dönemi Çincesinden Eski Uygurcaya geçtiği sanılan *bun* benzer ses ve anlama sahiptir; ancak HT III’te yer alan *bunki täg* örneği ve Çince dengi 如本 *ruben* içerisinde yer alan 本 *ben* kelimenin Uygurcaya Çinceden geçtiğini destekler. *pun* / *bun* ile ilgili olarak bk. HT VIII 1961 *p[u]n* ve s. 265’te yer alan ilgili açıklama (K *puën*:^{440 a}, L. *pun*, E. *pën*). Orta Fars dillerine ait olduğu düşünülen *bun* için krş. BT V 211 *bun* (Zieme 1975, s. 34, AtG 305 b’ye göre), BT XI 156 b “Grund” (Sundermann 1981), DicMMMP 117 a *bwn* /*bun*/ Partça, Orta Farsça “base, bottom, foundation, beginning root, source, origin; principle, basis” (Durkin-Meisterernst 2004). İlgi çekici olan Orta Farsça şekille Çince şeklin hem sesçe hem de anlamca olan yakınlığıdır.

kamtsi: 戡 *kan* ve 龕 *kan* Pulleyblank’ta aynı ses değerlerine sahiptir, dolayısıyla GSR’de bulunmayan 龕 *kan* için 戡 *kan* kelimesini karşılaştırma için kullanabiliriz

龕子 *kanzi*: **hamtsi** ~ *hamtsi* /q’mtsy/ HT II, VIII, IX, SuvRashmann / Semet yayınlarında görülür. Arap harfli Eski Türkçe kaynaklardan DLT’te görülür.

Kelimeye ilk kez ayrıntılı olarak DTS'da Suv 453.3 ve Suv 642.9'tan iki örnekle yer verilmiştir (DTS 416 a).

q'mtsy imlasıyla Ş. Tekin yayını olan Yuan dönemi Uygurca metinde karşımıza çıkar: *q'mtsy nynk CH'İ2 q't' 'wrwn l'ry / kamtsiniŋ YETİ kata orunları* "Sieben Stellen jener Schachtel" (BuddhUig II, s. 214, 261, 352 b; aynı satırlar için ayrıca bk. Barutçu, s. 271-272).

Ht II Zieme yayınında *qamtsi* okuyuşuyla geçer (Ht 181 verso 26): *qaş qamtsi* "Jade-Behälter"; her iki sözcük, *kaş* ve *kamtsi* için Çince metinde 石函 *shi-han* yer alır (T 231c03), notlar kısmında da kelimenin ses değerinin 龕子 *kanzi* olduğu ayrıca vurgulanır (Ht II Zieme, s.103).

UW'ta, *ärdini* maddesinde yer alır: *ärdini hamtsi/kañlı/tawçaŋ* "Juwelen-Behälter(?) / Wagen/Sitz" UW erdini-Suv 454.3 (UW 420 b).

SuvRaschmann/Semet yayınında şu şekilde geçeryeği *ärdini üzä etiglig [äsringü kö]rklä bir h[amts]i turur ärti* (32-33. satırlar) T 見七寶函 (s. 254); çeviri: "(32-33) Darin befand sich ein [äußerst] schöner Be[hälte]r, der mit den Sieben Kleinodien geschmückt war" (s. 256); notlar: "(33) *hamtsi* ergänzt nach chin. 函 *han*, vgl. Suv 642,9 ... *hamtsida* ... = chin. T. 665, 454b 6 函中. Vgl. auch den in UW 425b aufgeführten Beleg *tört ärdinilig hamtsi* „Behälter aus den Vier Kleinodien" (s. 260).

Daha evvel DTS ve UW'ta anılan örnek, AYS VI. kitap yayınında ele alınır. Burada, Suv 454.3'te karşılaşılan örnek için gerçekte Çince metinde 篋 *qie* yer alır: *ärdini kamtsi ävintä* "mücevher Kamtsi" 寶篋 *bao qie*; Suv 454.3 için bk. Ö. Ayazlı, AYS VI. Kitap, 1221. satır ve notlar için s. 280-281.

HT V'te arka arkaya 959, 962, 968. satırlarda üç kez /q'mtsy/ imlasıyla geçer: *anta yänä bir yaña [alt]un kamtsı kälürüp balıg [ya]ŋaka berdi , ol balıg [ya]ŋa alıp toyınka berdi , [toyı]n ol kamtsı alu tükä<t>döktä [öt]rü kamag yañalar toyın[ı]g arkasınta müntürüp arıgd[ı]n taşgaru tögürü ünüp adakın bokmak üzä yükünüp [ya]nıp bardılar yañalar barmış[ta] ken toyın altun kamtsı [ač]ıp körsär içintä t(ä)ŋri t(ä)ŋri[s]i burhannıŋ azıg š(a)rır ärdi* (HT V 958-969). Çince metinde ise *kamtsı* için iki kez karşılık yer alır, burada *kamtsı* için her defasında da 函 *han* kullanılır (T 248b03 - 248b06).

HT VII’de, tıpkı HT II (Zieme) yayınında olduğu gibi *kaş* ile beraber ancak *kaptsi* şeklinde geçer: *kaş kaptsi*. Çince metindeki karşılığı ise 盒子 *hezi* yer alır. HT VII’ye göre *kaptsu* DLT’te yer alan *hafı* “küçük sandık; kutu” ile ilgili olmalıdır. Bu da Çince 盒子 *hezi* ile ilgili olmalıdır. DLT’deki kelimenin kökeniyle ilgili olarak daha evvel Brockelmann ve Clauson tarafından öne sürülen görüşler ve daha uzun açıklamalar için bk. HT VII Komm. 1752.

Çince 盒子 *hezi* Morohashi’de yer alır, c. VIII, s. 113 b, § 22988, 3; 合子 *hezi* içinse c. II, s. 799 d, § 147’ye bakılmalıdır.

HT IX’da bir kez de *kaptsi* okuyuşuyla *kaptsi* patir içerisinde geçer; ancak burada *kaptsi* karşılığında Çince metinde yalnızca 合 *he* yer alır (1595. satır). Konuyla ilgili ayrıntılı açıklamalar için bk. HT IX, c. II, Komm. 1598. HT IX’da, metnin diğer versiyonlarında 榼子 *kezi* de yer alır.

Sonuç: Uygurca metinlerde *q’mtsy* imlasıyla karşımıza çıkan kelimenin ses değeri Çince 龕子 *kanzi* olmalıdır. Ancak Çince metinlerde *q’mtsy*’yi ifade eden kelime 函 *han* veya 篋 *qie* de olabilmektedir. *q’ptsy* ~ *q’ptsw* imlasıyla karşımıza çıkan kelime ise benzer, yakın anlama sahip olmakla birlikte Çince bir başka kelimenin, 合子 *hezi*’nin karşılığı olmalıdır. *kaptsi* ise 盒子 *hezi* ve 榼子 *kezi* karşılığı olarak görülür.

5. Kaynaklar ve Kısaltmalar

AtG → GABAIN

AYDEMİR, Hakan, *Die alttürkische Xuanzang-Biographie IX. Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. Gabain ediert, übersetzt und kommentiert*. Otto Harrassowitz (baskıda).

BARAT, Kahar, 1996: “A Turkic Chinese Transcription System”, *Proceedings of the 38th Permanent International Altaistic Conference (PIAC)*. Kawasaki, Japan: August 7-12, 1995, edited by Giovanni Stary, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden: 5-83.

—, 2000: *The Uygur-Turkic Biography of the Seventh-Century Chinese Buddhist Pilgrim Xuanzang. Ninth and Tenth Chapters*, Bloomington, Indiana.

CSONGOR, B., 1952: “Chinese in the Uighur Script of the T’ang-Period”, *Acta Orientalia Academiae scientiarum Hungaricae*, 2 (1952): 73-121.

—, 1954: “Some more Chinese Glosses in Uighur Script”, *Acta Orientalia Academiae scientiarum Hungaricae*, 4 (1954) 1-3: 251-257.

- CLAUSON, Sir Gerard, 1972: *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford.
- DIETZ, Siglinde, Mehmet Ölmez, Klaus Röhrborn : *Die alttürkische Xuanzang-Biographie V.* (hazırlanmakta)
- DTS: Nadelyayev, V. M. - D. M. Nasilov - E. R. Tenişev - A. M. Şçerbak, 1969: *Drevnetyurkskiy slovar'*, Leningrad
- DURKIN-MEISTERERNST, Desmond, 2004: *Dictionary of Manichaeic Middle Persian and Parthian*, Turnhout: Brepols (Corpus Fontium Manichaeorum. Dictionary of Manichaeic texts. Vol III. Texts from Central Asia and China. Part 1).
- GABAIN, A. von, 1941: *Altürkische Grammatik*, Leipzig.
- GILES, Herbert A., 1912: *A Chinese-English Dictionary*, Shanghai-London.
- GSR → KARLGREN 1958
- HT III → ÖLMEZ/RÖHRBORN 2003
- HT V → DIETZ
- HT VIII → RÖHRBORN 1996
- HT IX AYDEMİR
- Ht X → TEZCAN
- Ht X Barat → BARAT 2000
- HT X → MIRSULTAN
- KARA György, 1991: "Mittelchinesisch im Spätuigurischen", *Ägypten, Vorderasien, Turfan, Probleme der Edition und Bearbeitung alt-orientalischer Handschriften, Tagung in Berlin, Mai 1987*. Hrsg. H. Klengel, W. Sundermann, Akademie Verlag, Berlin: 129-133.
- , 1983: "Sino-uigurische Wortklärungen", *Sprachen des Buddhismus in Zentralasien, Vorträge des Hamburger Symposiums vom 2. Juli bis 5. Juli 1981*. Hrsg. K. Röhrborn, W. Veenker, VSUA Band 16, Wiesbaden: 44-52.
- KARLGREN, Bernhard, 1923: *Analytic Dictionary of Chinese and Sinojapanese*, Paris.
- , 1957: *Grammata Serica Recensa*, Stockholm.
- MIRSULTAN, Aysima, 2010: *Die alttürkische Xuanzang-Biographie X. Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. Gabain ediert, übersetzt und kommentiert*. Otto Harrassowitz, Wiesbaden.
- MOROHASHI Tetsuji (諸橋徹次) 1974, 大漢和辭典 *Daikanwa jiten*, 1-12, Tokyo [Shōwa 49 nen / 1984-1986 tıpkıbasımı kullanılmıştır.]
- ÖLMEZ, Mehmet, 1994: "Uygurca Xuanzang-Biyografisindeki Çince Alıntılar (Chinesische Lehnwörter in uigurischer Xuanzang-Biographie)", *Türk Dilleri Araştırmaları*, 4, 1994: 109-143.

- , 1996: “Chinesische Lehnwörter in uigurischer Xuanzang-Biographie (II) (Uygurca Xuanzang-Biyografisindeki Çince Alıntılar. II)”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 6, 1996: 131-166.
- , 2002a: “Chinesische Lehnwörter in uigurischer Xuanzang-Biographie, Kapitel III”, *Studies on the Inner Asian Languages*, papers in Honour of Professor Masahiro SHOGAITO on his 60th Birthday, XVII, (2002): 171-188.
- , 2002b: “Die alttürkische Xuanzang-Biographie II”, *Splitter aus der Gegend von Turfan. Festschrift für Peter Zieme anlässlich seines 60. Geburtstags*. Hrgg. von M. Ölmez / S.-C. Raschmann, İstanbul · Berlin:199-242.
- ÖLMEZ, Mehmet, Klaus RÖHRBORN, 2001: *Die alttürkische Xuanzang-Biographie III. Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. Gabain*. Otto Harrassowitz, Wiesbaden.
- PULLEYBLANK, Edwin G., 1991: *Lexicon of Reconstructed Pronunciation in Early Middle Chinese, Late Middle Chinese, and Early Mandarin*, Vancouver.
- RÖHRBORN, Klaus, 1996: *Die alttürkische Xuanzang-Biographie VIII. Nach der Handschrift von Paris, Peking und St. Petersburg sowie nach dem Transkript von Annemarie v. Gabain*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden.
- SHOGAITO Masahiro, 1986: “Uigurugo bunken ni dōnyū-sareta kango ni kan-suru kenkyū ウイグル文献に導入された漢語に関する研究 / Chinese Loan Words in Uighur”, *Studies on the Inner Asian Languages / Nairiku Ajia gengo no kenkyū* 内陸アジア言語の研究, II, 1986: 124-156.
- , 1995: “Chinese Buddhist Texts in Uighur Script [Uiguru moji onsha sareta kango butten danpen ni tsuite ウイグル文字音寫された漢語佛典斷片について]”, *Gengogaku Kenkyūkai* 言語學研究会, 1995, 14: 65-153, + 9°.
- , 1997: “Chinese Buddhist Texts in Uighur Script (Uiguru moji onsha sareta Kango butten danpen ni tsuite / ウイグル文字音寫された漢語佛典斷片について)”, *Nishiminami Ajia Kenkyū* 西南アジア研究 / *Bulletin of the Society for Western and Southern Asiatic Studies*, Kyoto University, Nr. 46, March 1997: 1-31.
- , 2001: “Some Uighur fragments preserved in Russia [Roshia shozō Uigurugo danpen no kenkyū ロシア所藏ウイグル語斷片の研究]”, *Kyoto University Linguistic Research / 京都大學言語學研究* 20: 243-277, + 5°
- UW: RÖHRBORN, Klaus, 1977-1998: *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien*, 1-6, Wiesbaden.
- SUNDERMANN, Werner, 1981: *Mitteliranische manichäische Texte kirchengeschichtlichen Inhalts* mit einem Appendix von Nicholas Sims-Williams, Berlin.
- ZIEME, Peter, 1975: *Manichäisch-türkische Texte*, Berlin.
- , 1990: “Xuanzangs Biographie und das Xiyuji in alttürkischer Überlieferung”, *Buddhistische Erzählliteratur und Hagiographie in türkischer Überlieferung*. Hrg. von / yay. J. P. Laut und K. Röhrborn. Wiesbaden 1990: 75-107, 17 Tafeln.